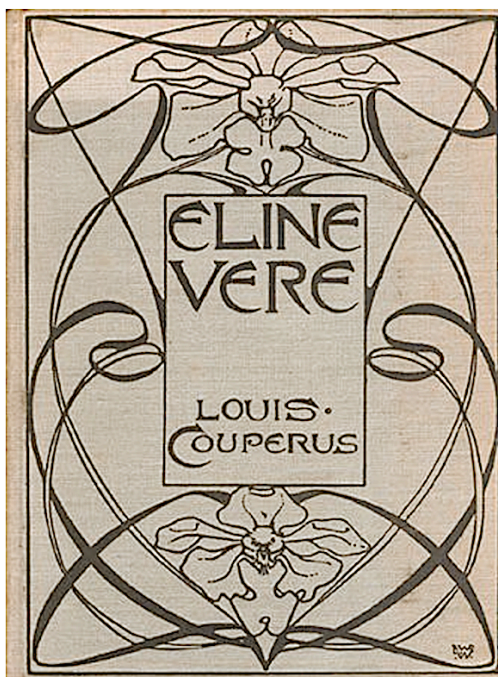

Les samedi 3 et dimanche 4 juin 2023

Atelier de traduction littéraire néerlandais-français consacré à *Eline vere* de **Louis Couperus**, sous la direction d'Isabelle Rosselin

Livret

Extraits au programme et contributions des participants

L'atelier des 4 et 4 juin 2023 est le 11e atelier de traduction littéraire du Nouveau centre néerlandais ! L'atelier est animé par Isabelle Rosselin.

Ce livret comprend les extraits au programme et les contributions de *noms à venir*.

Choix des textes par Isabelle Rosselin
Conception livret par Ed Hanssen

Les extraits

Fragment 1 (500 woorden)

Eerste deel, hoofdstuk I.I (p. 3-4)

Men verdrong zich in de, tot kleedkamer ingerichte, eetzaal. Voor een psyché stond Frédérique Van Erlevoort, met los hangende haren, zeer bleek onder een dunne laag poudre de riz, de wenkbrauwen als door een enkele penseelstreek zwarter getint.

- Haast je dan toch, Paul! We komen nooit klaar! zeide ze, een weinig ongeduldig, met een blik op de pendule.

Voor haar knielde Paul van Raat, en zijn vingers plooden een langen, ijlen sluier, van goud en karmozijn, als een draperie om haar middel. De stof wolkte op het roze fond van haar onderkleed; haar hals en armen waren, sneeuwwit van de veloutine, vrijgelaten en flonkerden in den glans van, door elkander gestrengelde, snoeren en ketenen.

- O, wat een tocht! Hoû toch de deur dicht, Dien! gilte Paul een oude meid na, die, bevracht met eenige japonnen, de kamer verliet. Door de open gelaten deur zag men gasten, gerokte heeren en licht gekleede dames; zij begaven zich langs de aralia's en palmen van den corridor naar de groote suite; zij glimlachten om de oude meid en wierpen een steelschen blik naar binnen.

Allen schaterden om die verrassing, dien blik achter de coulisses; alleen Frédérique bleef ernstig, in het bewustzijn, dat zij de waardigheid eener antieke vorstin had op te houden.

- Haast je toch, Paul! sprak zij, bijna smeekend. Het is reeds over half negen!

- Ja, ja, Freddy, wees maar niet bang, je bent al klaar! antwoordde hij, en handig schikte hij eenige juweelen tusschen de gazige plooiën harer draperie.

- Klaar? vroegen Marie en Lili Verstraeten, uit de kamer komende, waar de estrade was opgeslagen: een geheimzinnige verhevenheid, als uitgewischt in een halfduister.

- Klaar! antwoordde Paul. En nu, alsjeblijft kalmte! vervolgde hij, terwijl hij zijn stem verhief en gebiedend in het rond zag.

De vermaning was noodig. De drie jongens, de vijf meiden, welke als kameniers dienst deden, liepen in het, met allerlei accessoires opgevulde, vertrek elkaâr in den weg, lachende, gillende, de grootste wanorde veroorzakend. Te vergeefs poogde Lili een gouden bordpapieren lier uit de handen te redden van den twaalfjarigen zoon des huizes, terwijl de beide bengels van neven op het punt waren tegen een groot wit kruis aan te klimmen, dat, in een hoek der kamer geplaatst, onder hun aanvallen reeds wankelde.

- Weg van dat kruis, Jan en Karel! Geef die lier op, andere Jan! brulde Paul. Zorg daar toch een beetje voor, Marie, en nu.... Bet en Dien hier, Bet met de lamp. Dien bij de deur; de anderen weg! Er is geen plaats meer; kijken in den tuin aan het raam van de groote zaal; daar zie je alles prachtig, uit de verte.... Kom, Freddy, voorzichtig, hier is je sleep....

- Je vergeet mijn kroon....

- Die zal ik je opzetten, als je gepezeerd bent. Kom, allons.

De drie verbannen meiden haastten zich weg te komen, de jongens hurkten neêr in een hoek der tooneelkamer, waar zij niet door het publiek gezien konden worden, en Paul hielp Freddy de estrade beklimmen.

Fragment 2 (921 woorden)

Eerste deel, hoofdstuk III.V (p. 20-22)

Henk en Betsy waren een jaar gehuwd, toen tante stierf. Betsy was bevallen van een zoon. Hij, op aandrang zijner vrouw, had in dien tijd naar eene betrekking, eene bezigheid gezocht, daar hij Betsy met zijne kalme, goedmoedige luiheid soms verveelde, als een trouwe hond, die men steeds aan zijne voeten vindt liggen, en die, bij ongeluk, dikwijls getrapt wordt. Ook hijzelve koesterde een onduidelijk denkbeeld, dat een jonge kerel, trots zijn fortuin, toch iets moest uitvoeren. Intusschen, gevonden had hij niets en zijn ijver was ook zeer verminderd, sedert Betsy zelve niet meer op zijn zoeken aandrang. Heel lastig maakte hij het haar immers niet, daar hij des morgens, bijna iederen dag, in den fysiëken aandrang van zijn groot lichaam naar eenige ontspanning der spieren, paard reed, nagerend door zijn twee grijze Ulmerdoggen; des middags, door zijne vrouw geprest, visites met haar maakte, of, ontslagen van dezen plicht, de sociëteit bezocht, terwijl zij des avonds samen veel uitgingen, naar soirées en comedies, waar Henk door zijn fladderend vrouwtje werd mede-

gesleept als iets lastigs, maar iets geheel onmisbaars. Hij schikte zich in dit hem te woelige leven; hij gevoelde geen kracht zijn wil tegenover dien van Betsy te stellen, en vond het rustiger zich aan te kleeden en zijne vrouw te volgen, dan den huiselijken vrede te verstoren door een strijd van tweeërlei verlangens. En hij genoot van den zeer enkelen avond, dien zij thuis, alleen, doorbrachten, en die hem, in zijne aangeboren neiging naar gezelligheid, vulde met een lauwen wellust; die hem, op het einde, verliefder deed worden, dan wanneer hij zijne vrouw, buiten zijn bereik, op een soirée had zien tintelen van scherts en vroolijkheid. Dan werd hij wrevelig, en zeide, in eene boudeerende stilte, geen woord bij het huiswaarts keeren. Zij echter, op dien enkelen avond, verveelde zich gruwelijk, werd slaperig in den suizenden gloed van het gas, en ergerde zich, met een boek op de canapé liggende, aan haar man, die de illustraties van het leesgezelschap bezag, of minuten lang op zijn kopje thee zat te blazen. In zulk een oogeblik gevoelde zij een onweêrstaanbaren aandrang van wreedheid hem aan te sporen, toch in 's hemelsnaam naar eene bezigheid om te zien, waarop hij, ietwat verbaasd, zóo uit zijn wellust geschud te worden, met dikke, lijmerige zinnen antwoordde. Zij echter was innerlijk zeer gelukkig; zij vond het heerlijk zooveel aan haar toilet te kunnen bekostigen, als zij maar verkoos, zonder tot op een cent nauwkeurige berekeningen, als tante haar had laten doen, te behoeven te maken; en zij overdacht somwijlen bij het einde der week met een zaligen glimlach, dat zij geen dag des avonds waren thuis gebleven.

Eline intusschen had in een melancholische eenzaamheid dat jaar bij tante Vere doorgebracht, droomerig sturende door de groote spiegelruiten, of op de Japansche ooievaars en pioenrozen, eene enkele maal door Betsy meêgevoerd in haar zwier van vermaken. Zij had veel gelezen, vooral bekoord door Ouida's weelderige, van kleurengloed en Italiaansch zonlicht flonkerende, fantasmagorie eens geïdealizeerden levens, hel en bont als een schitterenden caleidoscoop. Zij las die Tauchnitz-editions, tot de deeltjes, uitgeput door den greep harer vingeren, los uit zichzelf vielen, met krullende bladen, aan een enkelen draad. Ook bij tantes ziekbed, waar zij, met een gevoel van romantische voldoening, waakte, en zich een slapeloozen nacht afsloofde met duizend kleine zorgen, las zij ze, en las zij ze weêr. In de atmosfeer dier ziekekamer, doorgeurd met een geëtherizeerden medicijnreuk,

kregen de deugden en begaafdheden der edele helden, de smetteloze schoonheden der hellebooze en hemelreine heldinnen eene onwederstaanbare beking van lokkende onwaarheid; en Eline voelde zich vaak door een hartstochtelijk verlangen aangegrepen, om te logeeren in een dier oude Engelsche kasteelen, waar graven en hertoginnen elkaâr met eene hoffelijke etiquette zoo elegant beminden, en elkander rendez-vous gaven in den maneschijn van een eeuwenoud park, als in een electrisch lichteffect, tusschen het vaag-blauwgroene geboomte van tooneelcoulisses.

Tante stierf, en Henk en Betsy verzochten Eline haar intrek in hun huis te nemen. Maar zij weigerde eerst uit eene vreemde treurigheid, waarin zij als versmolt bij de gedachte aan de verhouding tusschen haar zwager en hare zuster. Toch kwam zij deze melancholie met eene buitengewone inspanning van wilskracht te boven, als met een forschen zwaai van vleugels. Zij had zich immers altijd verbaasd over de geheimzinnige aantrekkingskracht, welke haar naar Henk verlangen deed; nu hij de man harer zuster geworden was, rees er eensklaps zulk eene, door alle wetten van fatsoen en gewoonte gebouwde, hindernis tusschen hen op, dat zij zich zonder gevaar aan zusterlijke sympathie kon overgeven, en ze vond zich dus zeer kinderachtig, uit herinnering aan vervlogen, nooit begrepen gevoelens, te weigeren van hun aanbod gebruik te maken. Daarbij kwam dat haar toeziende voogd, oom Daniël Vere, wonende te Brussel, ongehuwd en te jeugdig was om het jonge meisje huisvesting te kunnen aanbieden.

Zoo zette Eline dus haar bezwaren op zij, en schertsend de voorwaarde bedingende, dat zij eene kleinigheid, maandelijks, zou mogen bijdragen in het huishouden, nam zij haar intrek bij heur zwager. Henk had deze bijdrage geweigerd, ofschoon Betsy hare schouders had opgehaald, met de verklaring, dat zij, in Eline's plaats, ook zoo zou willen doen, om zich vrij en onafhankelijk te gevoelen. Uit haar ouderlijk erfdeel trok Eline een jaarlijksch inkomen van f2000; zij behield deze som dus geheel en al en wist zich met grooten, door tantes zuinigheid aangeleerden, takt hiervan even elegant te kleeden als Betsy, die slechts te putten had uit een vollen buidel.

En er waren drie jaren, eentonig, met dezelfde winter- en zomervermaken voorbijgegaan.

Fragment 3 (900 woorden)

Eerste deel, hoofdstuk X.I (p. 95-97)

Groote, zich rekkende schaduwen, als dansende, zwarte schimmen, wierpen de vlammen in de kachel over den muur en het plafond der donkere kamer. Voor een seconde bleef er dan een lichtglans hangen aan een antieke zilveren kan op een gebeeldhouwd buffet, dat, als een donkere massa, een hoek vulde, aan eenige antieke borden en pullen tegen den wand....

Vincent Vere lag uitgestrekt op zijn divan, en zag bij die telkens herhaalde lichtflikkeringen met halfgesloten oogen rond. Die vreemde, met rossen gloed doorschoten, somberheid van het vertrek deed hem aangenaam de alledaagschheid van zijn, in de Spuistraat gehuurde, kamers vergeten, waar een enkel kostbaar voorwerp van hemzelve vloekend afstak tegen de versleten burgerlijkheid van het ameublement. En hij mijmerde een poeze in die dantesque schemering....

Hij gevoelde zich in de laatste dagen zeer uitgeput. Een matheid verlamde zijn ledematen; het scheen hem, of er lauw water door zijn aderen vloeide in plaats van bloed; een mist scheen somwijlen over zijn hersenen te hangen, zoodat hij niet denken of zich iets herinneren kon. Zijn geaderde oogleden vielen kwijnend over zijn fletsen, lichtblauwen blik; zijn onderlip scheen als moede neer te hangen en er groefde zich daardoor een trek om zijn kleinen mond, die hem iets zeer lijdends gaf. Vaak had hij zich zoo gevoeld, maar thans gaf hij de schuld aan de atmosfeer van Den Haag, die hem deed stikken, en hij verlangde naar veel ruimte en veel lucht, en begreep niet, hoe hij er toe gekomen was, zich te begeven naar een stad, die steeds zoo weinig aantrekkelijkheid voor hem gehad had... Ja, het heugde hem, door den nevel van zijn uitputting heen: hij had een wijle van rust gewild, na al zijn rusteloos trekken en reizen, maar nu reeds werd hij, trots zijn vermoeidheid, door een nervoziteit geprikkeld om zich opnieuw in een maalstroom van veranderingen te werpen. Rust en eentonigheid verdoofden hem, en, niettegenstaande zijne zwakte, bevocht hem steeds een aandrang naar veel beweging, naar veel handeling; een verlangen naar telkens wisselende verschieten, naar een horizont, die steeds week. Toch miste hij alle energie om zich aan eenig werk met kracht te wijden, terwijl zijn veranderlijkheid hem steeds voortdreef in een rusteloos zoeken naar een kring, een omgeving, een betrekking, waarin hij zich thuis zou gevoelen, en die hij niet vond.

De twee weken, welke hij thans in Den Haag had doorgebracht, schenen hem een eeuw van verveling toe. Den dag, nadat hij Betsy en Eline in de opera gezien had, was hij bij de Van Raats komen koffiedrinken en had hij Henk f500 te leen gevraagd; hij wachtte, binnen een paar dagen, geld uit Brussel, naar hij zeide, en zou zijn neef zoo spoedig mogelijk deze schuld afdoen. Henk, die hem kende als zeer vergeetachtig in zulke kwijtingen, had echter niet willen weigeren en hem de gevraagde som ter hand gesteld, en Vincent leefde nu, terwijl het geld hem den eenen dag als water tusschen de vingers slipte, en hij den anderen, met een bijna bekrompen gierigheid, een dubbeltje poogde uit te winnen, in zijn doffe zwakte voort, terwijl de wissels uit Brussel zich wachten lieten.

Over de toekomst bekommerde hij zich weinig; hij had steeds geleefd van het eene uur op het andere; hij had

dagen van weelde gekend in Smyrna, en honger geleden in Parijs en Londen, maar, in welke omstandigheden ook, steeds had hem die koorts naar afwisseling voortgejaagd in een ontevredenheid met het tegenwoordige; nu gevoelde hij zich eensklaps, terende op zijn f500, zoo gedésoeuvreerd, dat de last zijner lusteloosheid hem somwijlen bijna zijne zwakte vergeten deed.

Zoo mijmerde hij voort, starende in de duisternis, doorschoten met de rosse vlammen, welke de meubels telkens met spookachtig relief uit het donker deden verschijnen. Hij mijmerde voort in een troosteloos pessimisme.... Waarom zou hij niet zijn zooals hij was? Hij zou weder geld noodig hebben en hij zou het krijgen op welke wijze ook, quand même; waarom niet? Er was geen goed en geen slecht in de wereld; alles was, zooals het wezen moest en het gevolg van een aaneenschakeling van oorzaken en redenen; alles had recht van bestaan; niemand kon iets veranderen aan wat was of zijn zou; niemand had een vrije wil; ieder was een gestel, een temperament en kon niet anders handelen, dan volgens de eischen van dat temperament, overheerscht door omgeving en omstandigheden; dat was de waarheid, die de menschen steeds met hun kinderachtig idealisme, zeurend over deugd en met een handjevol religieuze poëzie, zochten te bedekken....

- O God, wat een bestaan is toch het leven! dacht hij en vatte het hoofd in de handen, terwijl zijn vingers door het krullende lichtbruine haar woelden. Dit leven ten minste, dat ik nu lijd, zou mij binnen een jaar dood of dol maken. Morgen is als vandaag, niets, niets, eentonig, flauw....

En hij wierp zich als in een zee van herinneringen en overdacht wat hij doorleefd had, en verschillende oorden en steden doemden voor zijn geest op....

- En toch wat een gezwoeg voor niets! murmelde hij en zijn oogen sloten zich, terwijl eensklaps een sluier over zijn heugenis scheen neer te dalen, en een licht zweet hem op het voorhoofd parelde. Het suisde in zijn ooren en een onbepaalde ruimte, iets schrikwekkend wijds rolde zich plotseling uit voor zijn gesloten blik....

Maar die zwakheid, een flauwte nabij, duurde slechts eenige seconden; een diepe zucht slechts hief zich nog op uit zijn borst....

Fragment 4 (457 woorden)

Eerste deel, hoofdstuk XV.III (p. 149-150)

Neen, Eline wist niet wat te beslissen. Zij huiverde een stap te doen, die haar gelukkig of ongelukkig voor haar leven maken kon; het was haar, als hing heur toekomst thans alleen af van een enkel woord, dat zij draalde te uiten. Zij huiverde er voor een mariage de raison te doen, daar zij in heur hart een grooten drang gevoelde naar veel liefde, al had zij dien ook, willens en wetens, onderdrukt na haar teleurstelling. En Otto... zij had met hem gedanst, met hem gelachen en gescherst, maar nooit had zijn beeld haar gedachte ook maar een wijle vervuld en zij had hem vergeten, zoodra zij hem niet meer zag en hoorde. Toen zij echter zijn hartelijken eenvoud doorzien had, toen zij ried, dat hij haar liefhad, was dit vermoeden haar zoet geweest, en zij maakte zich wijs, dat het haar zoû gehinderd hebben hem leed te doen, hem iets te moeten weigeren, zelfs heur hand... Bij die vrijwillige verblindingscheen de zachtheid

van zijn stillen hartstocht een balsem uit te gieten over haar gemarteld hart.

De gedachte zijn vrouw te worden had haar onder dit zelfbedrog vervuld met een kalme vreugde; iets als een lieflijk verschiet was haar voor den blik gerezen, en... zij had financiëele overwegingen gemaakt.

Ook, meende zij, lachte het haar toe, geheel onathankelijk te zullen worden, en het huis harer zuster te verlaten, daar zij er zich, trots haar eigen fortuintje, als geketend gevoelde, als een lastige logée, die men dulde ter wille van de opinie der wereld. Maar onder al die schijnredenen, welke haar lokten Otto met een stille behaagzucht toe te lachen, school, een adder gelijk, onzichtbaar voor haar eigen blik, de bittere spijt over de ruïne harer ingestorte fantazieën weg, en zoû zij zich ooit aan Otto geven, het zoû zijn om zich te wreken op Fabrice, om zich te wreken op zichzelf.

Intusschen, zoodra hij gevraagd had, zoodra zij nadenken moest, en zich niet in een overstelpende weelde van passie kon overgeven, was zij vol angst teruggedeinsd een beslissend woord te spreken.

Hij, Otto, wachtte; hij ten minste was bescheiden.

Hij had gedurende eenige dagen het huis der Van Raats gemeden, en zij wilde hem beloonen voor zijn discretie; zij had blozend Betsy verzocht hem een intieme invitatie te sturen, evenals aan Freddy en Etienne.

Hij zoû komen, zij zoû hem spreken en het scheen haar of zij door onzichtbare machten werd voortgestuwd op een hellend pad, of zij anders wilde dan zij handelde, maar onmachtig was den dwang van haar noodlot te ontgaan; het scheen haar of zij geblinddoekt zocht naar haar geluk, angstvol luisterend haar handen uitbreidde naar iets wat er de echo van scheen, en toch zeker was het nimmer te zullen vinden, nimmer.

Fragment 5 (748 woorden)

Tweede deel, hoofdstuk XXII.VI (p. 257-259)

Er waren een paar weken voorbij gegaan en schijnbaar was alles als vroeger geweest. Vincent was dikwijls gaan toeren met Betsy en Eline en voelde zich betrekkelijk gezond. Betsy zelf had echter Eline's woorden niet vergeten, en zij voedde een stillen wrok tegen hare zuster. Zoo ging het.... als je te lief was, zoû je op het laatst niets meer te zeggen hebben in je eigen huis; een zieke, hatelijke neef, ter wille van wien de grootste onaangenaamheden oprezen, en een zuster, die je in huis had opgenomen en die langzamerhand ongenietbaar werd! Zij werden met hun beiden de eigenlijke meesters, zij verstoorden de rust en de gezelligheid in haar, vroeger zoo prettig, interieur, maar - zij beloofde het zich! -

het zoû niet lang duren! Als Eline getrouwd was, ging zij, Betsy, met Henk en Ben op reis en Vincent de deur uit, om er nooit meer in te komen! Ze zoû wel eens willen zien, dat hij er nog eens in kwam; al lag hij stervende voor haar deur, ze zoû hem laten liggen, ja, daarin zoû ze Eline gelijk geven!

Eline zelf gevoelde zulk diep berouw over haren uitval tegen Otto, dat zij al hare bekoring verzamelde om alles te doen vergeten. En omdat Otto gaarne wilde vergeten en gaarne nog wilde hopen, slaagde zij een weinig. Maar er was iets gescheurd, dat gescheurd bleef. Want Otto zag het in: ieder kon wel eens driftig zijn en in die drift woorden zeggen, die men daarna ongezegd wenschte, en Eline's woorden schenen hem, nu hun eerste krenking geheeld was, zelfs niet meer zoo vreeslijk toe, alleen.... hij drong verder in hun diepere beteekenis, en toen vond hij, dat als Eline hem lief had gehad, zooals hij dacht dat zij deed, - een weinig uit egoïsme: niet zoo zeer om hem, dan wel om haarzelve en omdat zij geluk en rust in hem vond, - zij nooit zulke woorden had gesproken. Zij had dan wel driftig kunnen zijn, om Vincent of om wien ook, maar zij had haar drift anders geuit. Hij zag het in: zij had hem niet meer lief om zichzelf, want zijn kalmte stilte haar niet meer, ergerde haar integendeel; zij had hem ook niet lief om hemzelve, dat nooit; zij dwong zich nog lief tegen hem te zijn, uit medelijden! Al zijn fierheid richtte zich gegriefd op, toen hij dit doorzag en een oogenblik dacht hij er aan heur haar medelijden in het gezicht te werpen, zooals zij hem zijn kalmte in het gezicht had geworpen, maar hij kon niet. Hij kon niet, hij had er haar te lief voor, en hij kon zichzelf dien slag niet toebrengen. Hij bukte zich dus onder haar medelijden als ondereen laatste weldaad, die hem nog iets deed hopen, die hem nog een restje van zijn vroeger geluk gunde, en.... toch wist hij, dat het gedaan was.

Dat het gedaan was, hij zag het in de zachte koudheid, waarmede zij hem ontving, nadat zij met haar bekoring er in geslaagd was hem een weinig de krenking te doen vergeten; hij zag het in de kille onverschilligheid, waarmede zij zijn lippen haar voorhoofd liet kussen; hij zag het in de haast, waarmede zij zich terugtrok als hij haar omhelsde; hij zag het in haar melancholiek zwijgen, in alles. En hij zag voor het eerst, hoe vol haar blik op Vincent rustte, en hoe zij, al was hij nu genezen, nog tal van oplettendheden

voor hem had. Hij wilde daar niet verder in doordringen: dat kon niet zijn....

Zijzelf gevoelde zich diep ongelukkig, want zij wist, dat zij zich niet dwingen kon Otto te blijven liefhebben, en zij stierf bijna van smart onder het verwijt van zijn weemoedigen blik. Zij wist, dat zij overwonnen was. En op een middag bleef zij boven en liet zij door Mina weten, dat zij ziek was en niet beneden kwam. Hij vroeg of hij haar op heure kamer mocht komen zien, maar zij liet antwoorden, dat zij moê was en behoefte had aan rust.... En er teekende zich al duidelijker en duidelijker een voornemen in haar geest af: zij moest het doen, zij was het zijn geluk en het hare verplicht. Ook den volgenden dag ontving zij hem niet; hoewel Henk er zeer bij haar op aandrang, schudde zij slechts langzaam heur hoofd: zij kon het niet doen, zij was ziek. Reijer? Dien had ze niet nodig.

En zij bleef boven, terwijl hij beneden at met Betsy, Vincent en Henk en vroeg wegging.